

Verbondenheid in het huwelijk

Huwelijkspastoraat in de naam van Jezus

(hoofdstuk 6 uit: Jos Douma, *Leven in verbondenheid. De kracht van het kennen van Christus*, Kok Kampen 2006, blz. 71-79)

Steeds vaker gebeurt het ook onder christenen dat huwelijken stranden. Nu moeten we in de eerste plaats ook maar eens zeggen dat het een wonder is als een huwelijk stand houdt. Het is niet normaal dat twee mensen, die allebei duidelijke fouten en gebreken hebben, die elkaar erg kunnen bezeren, die altijd in de verleiding zijn om hun hart aan een ander te verliezen - het is niet normaal dat ze bij elkaar blijven. Daar is veel trouw, geduld, volharding, zelfbeheersing en liefde voor nodig, en blijktbaar is dat er allemaal in de talloze huwelijken die in stand blijven.

Christelijk huwelijk

In dit hoofdstuk wil ik het met het oog op pastoraat rond het huwelijk in de gemeente van Christus het specifieke van het christelijke huwelijk benadrukken. Als ik gevraagd wordt om voor te gaan in een trouwdienst, valt het me altijd weer op hoe oprecht en diepgaand mensen ernaar verlangen om hun huwelijk in de naam van de Heer te beginnen en hoe sterk ze erop gefocussed zijn dat Hij in hun leven en hun huwelijk de eerste is. Dat vind ik prachtig om te merken.

Tegelijk beseft ik ook steeds meer dat zo'n verlangen in het huwelijksleven om uitwerking vraagt, omdat het niet vanzelf gaat. Hebben getrouwde christenen wel voldoende zicht op het eigene en unieke van een huwelijk dat in Jezus' naam gesloten is? Hebben getrouwde christenen inzicht in de kracht van de verbondenheid die er komt tussen mensen als beiden putten uit het leven van Jezus Christus? Lopen getrouwde christenen, als er problemen in het huwelijk komen, niet te veel het gevaar om, als ze hulp zoeken, eenzijdig via de psychologische weg van therapie te werken aan hun huwelijk? Hoezeer dat laatste ook zinvol en vruchtbaar kan zijn, christenen hebben een krachtiger bron waaruit ze kunnen putten om te groeien in hun huwelijk.

Ik heb hierover al eerder iets geschreven: 'Huwelijken beginnen als het goed is altijd vanuit de liefde die een man en een vrouw voor elkaar opvatten en die ze vorm willen geven in een levenslange relatie van trouw. Maar vanaf het begin is het ook zo nodig om te ontdekken dat we als christenen de beschikking mogen hebben over een bron van liefde die oneindig veel groter en voller is dan de liefde in ons eigen hart. Het geheim van een huwelijk in de naam van Jezus is dat we elkaar mogen liefhebben met de liefde van Christus, die Hij heeft uitgestort in onze harten. Deze liefde raakt nooit op. De onze wel. Die kan opraken, op de proef gesteld worden, verkillen of zelfs gewoonweg verdwijnen. Maar als Jezus Christus de Heer van ons huwelijk is, zullen we door Gods genade steeds opnieuw wegen vinden om elkaar lief te hebben en trouw te blijven, en ons huwelijk niet te laten verworden tot een relatie, waarin we op een egoïstische manier de ander naar onze hand zetten of de ander naar ons beeld willen vormen.'

In dit verband is ook de plaats van seksualiteit in het christelijk huwelijk van groot belang. Op dit gebied vindt er veel strijd plaats door negatieve ervaringen met seksualiteit (misbruik), door verslaving aan seksualiteit (pornografie) en door de ontstellend oppervlakkige manier waarop er in onze maatschappij wordt omgegaan met sex als 'product'. Is er bij getrouwde christenen wel voldoende visie op de betekenis van seksualiteit in het huwelijk? Ervaren getrouwde christenen ook dat seksuele eenheid een geheimenis is dat verwijst naar de eenheid tussen Christus en zijn gemeente.

Verbondenheid in het huwelijk

Net als in het vorige hoofdstuk wil ik me hier weer laten leiden door wat Larry Crabb heeft geschreven. In zijn boek *Bouwen aan een gelukkig huwelijk* wijst hij eenheid aan als het ultieme doel van het huwelijk. In de praktijk ziet hij heel veel huwelijken die gepaard gaan met spanning, bitterheid, afstandelijkheid, routine en omgangspatronen die elk saamhorigheidsgevoel in de weg staan. Hoe kan het dan komen tot nieuwe intimiteit en tot nieuwe gedragspatronen die de eenheid versterken?

Het gevaar bij het zoeken naar antwoorden is dat we ons richten op instant-oplossingen omdat we geloven dat voor vrijwel alle problemen in het leven kant-en-klare recepten bestaan. Een ander gevaar is dat we er vanuit gaan dat we recht hebben op geluk en voldoening in het huwelijk en dat we voorbijgaan aan gehoorzaamheid en kruisdragen als onmisbare elementen in een christelijk leven. Nog een gevaar is dat we ons vooral focussen op onze psychische behoeften, terwijl de bijbel ons leert dat onze diepste verlangens alleen worden vervuld in Jezus Christus en zijn genade.

Daarom is het zo wezenlijk om de essentie van het huwelijk zoals God het heeft bedoeld in beeld te krijgen en te omarmen. En dat niet alleen op de dag van het huwelijk, maar vooral ook in de tijd daarna. Rick Warren vertelt ergens het volgende verhaal: 'Op de avond voor mijn trouwdag, kwam mijn schoonvader bij ons zitten en hij zei: er zijn vijf gebieden waarop er gewoonlijk conflicten ontstaan in het huwelijk, namelijk geld, sex, schoonouders, kinderen en communicatie.' Dat zijn inderdaad allemaal mogelijke valkuilen voor een huwelijk, waardoor de aanvankelijke eenheid stukbreekt en het huwelijk eindigt of uitloopt op een leven in onverbondenheid.

Ik geloof dat denken vanuit verbondenheid een weg kan wijzen om blijvend en vruchtbaar te bouwen aan huwelijken. In dit hoofdstuk komt die weg aan de orde in het kader van huwelijkspastoraat. Want in de gemeente van Christus zullen we in Jezus' naam moeten zoeken naar het eigene van het christelijke huwelijk en elkaar (in kleine groepen of als pastor en gemeenteleden) moeten helpen om daar in de praktijk van het huwelijksleven vorm aan te geven. Juist de gemeente moet een vindplaats zijn voor werkelijk fundamentele hulp in het huwelijk.

Drie vormen van verbondenheid

In navolging van Crabb wil ik een onderscheid maken in drie vormen van eenheid die alle drie wezenlijk zijn. Waar Crabb de term eenheid gebruikt, wil ik de term verbondenheid als uitgangspunt nemen (de termen verschillen in dit kader weinig van betekenis).

3. Eenheid van lichaam: lichamelijke verbondenheid
2. Eenheid van ziel: zielsverbondenheid
1. Eenheid van geest: geestelijke verbondenheid

In het christelijke huwelijk vormt de geestelijke verbondenheid de basis. Hier gaat het om de werkelijkheid van het in Christus verbonden zijn met God, het jezelf kennen als een geliefd kind van de Vader en het je laten leiden door de heilige Geest. Deze basis maakt het christelijke huwelijk uniek. Vervolgens ontstaat er vanuit de geestelijke verbondenheid ook zielsverbondenheid wanneer huwelijkspartners zich willen inzetten voor elkaars behoeften. Hier gaat het om alles wat in relaties een belangrijke rol speelt en wat ook in psychologische termen beschreven en geduid kan worden. En tenslotte is er de lichamelijke verbondenheid die als de seksuele eenwording de manier is waarop we lichamelijk genieten van ultieme verbondenheid.

In de rest van dit hoofdstuk geef ik een korte beschrijving van elke van deze drie vormen van verbondenheid als een kleine handreiking voor huwelijkspastoraat in de naam van Jezus, in de hoop dat echtgenoten en mensen die pastorale zorg willen bieden het boek van Larry Crabb zelf zullen gaan lezen en zich toe-eigenen.

Geestelijke verbondenheid

De kernvraag waar het bij geestelijke verbondenheid om draait is deze: wie voorziet er in mijn behoeften? Want we hebben allemaal behoeften, ook binnen onze relatie in het huwelijk. We hebben behoefte aan geborgenheid, eigenwaarde, liefde, respect, waardering, aanvaarding, doelgerichtheid. En we zijn allemaal op zoek naar de vervulling van deze behoeften.

Nu zijn er vier manieren waarop we te werk kunnen gaan als we willen voorzien in onze persoonlijke behoeften. De eerste manier is die van het negeren van onze behoeften. Als je dat doet hoeven ze immers niet vervuld te worden en hoef je ook niet te verlangen naar die vervulling. Het is direct duidelijk dat dit geen goede manier is, omdat we allemaal moeten erkennen dat we het negeren van behoeften alleen maar kan leiden tot gevoelens van nutteloosheid, wanhoop en angst, of tot het toevlucht nemen tot verdovende middelen als alcohol en sex. De tweede manier is die van het voldoening zoeken in prestaties: we voelen ons goed en gelukkig als we actief zijn en gewaardeerd worden om wat we doen. We zoeken onze eigenwaarde in de status die we hebben, in de uitgebreidheid van ons netwerk, in de diploma's die we gehaald hebben of in ons uiterlijk. Maar uiteindelijk kan dit alleen maar oppervlakkige relaties opleveren. De derde manier is die van het de ander laten voorzien in je behoeften. In het huwelijk betekent dit dat je partner degene is die moet zorgen dat je je geliefd, gewaardeerd en geborgen voelt en dat zij of hij je een gevoel van eigenwaarde moet verlenen en je altijd de intimiteit moet bieden die je nodig hebt. Maar altijd loopt dat mis, want geen enkele man is in staat op een volmaakte manier de geborgenheid te bieden waar zijn vrouw zoveel behoefte aan heeft en geen enkele vrouw is in staat om haar man het volkomen gevoel van eigenwaarde te geven die hij nodig heeft. En waar we dat toch van elkaar verwachten zullen teleurstelling en frustratie, angst en pijn, schuldgevoel en woede en het gevoel afgewezen te worden de relatie gaan kleuren.

De vierde manier is de manier die God geeft: als we in ons huwelijk verbondenheid willen ervaren zullen we er vanuit moeten gaan dat niet de ander in onze behoeften zal voorzien, want dat kan alleen God zelf door Christus. Met de woorden van Crabb: 'Geestelijke eenheid kan omschreven worden als een relatie tussen man en vrouw, waarbij beide partners 1) zich afzonderlijk tot de Heer wenden, volledig afhankelijk zijn van Hem, en Hem in hun persoonlijke behoeften laten voorzien; 2) zich tot elkaar wenden en a) zich aan elkaar geven, zodat God hen kan gebruiken om tot zijn doel te komen in het leven van de ander; b) openlijk onderzoeken of ze de ander bewust maken van zijn/haar geborgenheid en eigenwaarde.' Achter deze zinnen gaat een werkelijkheid schuil vol van de genade en de liefde en de kracht van God in Christus, een onuitputtelijk bron die voor iedere christen beschikbaar is die wil leven in verbondenheid met Jezus Christus. Een praktische consequentie van deze inzichten is dat beide partners in hun huwelijk allereerst persoonlijk verantwoordelijk zijn voor hun levende omgang met God en het onderhouden van hun persoonlijke relatie met Christus als bron van kracht en liefde. Huwelijkspastoraat zal daarom altijd moeten beginnen bij het aan de orde stellen van de verbondenheid van de partners afzonderlijk met hun Heer.

Zielsverbondenheid

Geestelijke verbondenheid ontstaat als beide partners in het huwelijk ervoor kiezen om Christus in hun persoonlijke behoeften te laten voorzien. Eenheid van ziel of zielsverbondenheid ontstaat als beide partners zich inzetten voor elkaars behoeften, met als verlangen dat God tot zijn doel kan komen in het leven van de ander. Deze benadering staat dus lijnrecht tegenover een levenshouding waarbij we gericht zijn op ons eigen geluk. Want zo kan het huwelijk gemakkelijk misbruikt worden in de praktijk: de ander moet er vooral voor mij zijn, om tegemoet te komen aan mijn egoïstische behoeften. Crabb noemt dat laatste manipuleren. Maar het gaat er in het huwelijk omdat we de ander opbouwen: 'Echtgenoten zouden het huwelijk moeten beschouwen als een mogelijkheid om de ander op een unieke en bijzondere manier bij te staan en een instrument van God te zijn, zodat hun partner zich gaat zien als een waardevol persoon die geborgenheid en eigenwaarde heeft in Jezus Christus.'

Als huwelijkspartners zoeken naar een nieuwe zielsverbondenheid, kan dat niet zonder de kracht van God in Christus. Alleen in Hem vinden we vergeving voor onze zonden en tekortkomingen naar elkaar toe, vervulling van de leegte die we kunnen ervaren, onvoorwaardelijke liefde als als we ons afgewezen voelen. De weg naar zielsverbondenheid vraagt bij beide partners om vastberadenheid en bereidheid om zich in te zetten voor de opbouw van de ander, het zich bewust zijn van de behoeften van de ander en de overtuiging dat God je heeft uitgekozen als instrument om in de behoeften van de ander te voorzien. Hierin groeien vraagt vooral om echte communicatie. Communicatieproblemen in het huwelijk ontstaan wanneer de partners egocentrische doelen nastreven, wat onontkoombaar leidt tot negatieve gevoelens ten opzichte van elkaar. Juist deze negatieve gevoelens moeten erkend worden, niet opgekropt. Daarbij is het gevaar dat we onze emoties (vaak negatieve emoties van boosheid) zonder meer tot uiting brengen naar onze partner. Maar dat is niet de bedoeling: eerst moeten we onze emoties erkennen en uiten tegenover God en onszelf. En als het in overeenstemming is met Gods bedoeling, als het dus de opbouw van de ander dient, dan kunnen we onze gevoelens ook uiten naar onze partner.

Lichamelijke verbondenheid

De lichamelijke eenheid tussen man en vrouw in het huwelijk is een bezegeling van hun ervaring van geestelijke verbondenheid en zielsverbondenheid. Vaak wordt seksualiteit gezien als het belangrijkste onderdeel van de relatie, als een doel op zich. Dat is niet zo. Seksualiteit is door God geschapen om een man en een vrouw in staat te stellen hun verbondenheid ook op een lichamelijke manier te beleven en tot uitdrukking te brengen. Crabb maakt in dit verband een onderscheid tussen seksueel vermaak en lichamelijke eenheid. Seksueel vermaak is seksualiteit die buiten een emotionele relatie tussen twee personen omgaat: het is lichamenlijk genot zonder persoonlijke waarde. Lichamelijke eenheid is een lichamelijke relatie die twee mensen, die iets hebben ervaren van geestelijke verbondenheid en zielsverbondenheid, in hun huwelijk beleven. Dat is veel meer dan seksueel vermaak.

Heel veel problemen en frustraties op het gebied van seksualiteit in het huwelijk hebben hun wortels in gebrek aan geestelijke verbondenheid (we laten onze diepste behoeften niet vervullen door Christus) en in gebrek aan zielsverbondenheid (we zijn niet bereid of in staat om de ander op te bouwen) en vragen dus ook om een oplossing op die gebieden.

Goddelijke verbondenheid

Ik wil benadrukken dat dit hoofdstuk uiteindelijk een pleidooi is om het Crabbs boek *Bouwen aan een gelukkig huwelijk* te gaan lezen en verwerken (de hoofdlijnen die ik hier gegeven heb zijn te summier om de volheid van Crabbs visie te kunnen proeven). Het is een geestelijk boek, waarvan ik de indruk heb dat het dieper gaat dan veel andere christelijke boeken en cursussen rond het huwelijk.

Ik heb dit hoofdstuk geschreven omdat ik geloof dat de thematiek van leven in verbondenheid ook buitengewoon wezenlijk is voor de beleving van het christelijk huwelijk. We mogen er in onze huwelijken naar verlangen en naar streven om de verbondenheid, die zo wezenlijk is voor God de Drie-enige, te ervaren door een visie te ontwikkelen die als kern heeft dat het christelijk huwelijk een werkelijkheid is die in alle opzichten verbondenheid met Christus weerspiegelt.